

UKF

Humanistisk forskning i samverkan med naturvetenskapen ser ut att kunna lösa en månghundraårig missuppfattning inom ett historiskt skeende

Ett forskningsprojekt inom Upplands-Bro Kulturhistoriska forskningsinstitut under ledning av Börje Sandén

Historien om Upplands-Bros tidiga lokalhistoria spelar en central roll i det forskningsprojekt som jag i själva verket började med redan när jag 1982 fick uppdraget att skriva kommunens hembygdsbok "Det hände i Upplands-Bro".

Jag hade funnit att aktuella handlingar tolkats utifrån uppfattningen att det måste stå fel i den isländska text som beskriver Svitjods placering i det som så småningom skulle bli Sverige.

Året innan hade en professor skrivit 2-bandsverket "Stockholms historia" där Svitjod var landet på bägge sidorna om Mälaren. I grundtexten står det emellertid att Svitjod är landet på bägge sidorna om nuvarande mälarfjärden Skarven.

Denna ändring gjordes trots att historikerna bakom det stora 10-bandsverket "Den svenska historien" redan på 1960-talet övergivit Lauritz Weibulls tungt vägande "tes" att väderstrecken i isländska texter måste ändras. I inledningskapitlen citeras en hel sida (s. 23) ur Erik Gustaf Geijers "Svea rikets häfder" där Svitjods rätta plats enligt ursprungstexten är folklanden norr om Mälaren. Detta skrevs i mitten av 1800-talet.

Ett av dessa folkland hade namnet Bro, vilket jag poängterade redan i hembygdsboken Det hände i Upplands-Bro, 1984 s.51-53.

Här kommer nu den senaste versionen av vår lokalhistoria. Nu med ett tillägg som visar att det går att bestämma platsen för Svitjod utan att laborera med ändringar av de ursprungliga väderstrecken

Här visar jag att det går att bestämma **platsen** för de två aktuella kungarna Agnes och Olav Haraldsons vistelse i Svitjod **med hjälp av naturvetenskapen**. Då behövs det inga väderstreck. Detta tycks vara en nyhet.

Det är geologiska och hydrologiska egenskaper under vattenytan vid Stäket som visar att det var här som vattnet forsade ut i havet. Såväl Universitetet som Statens Meteorologiska och Hydrologiska Institut, SMHI, vittnar om meterhöga vattenstånd genom tiderna vid extrema skyfall vid det trånga utloppet vid Stäket, dåtidens havsstrand. Hotet om nya översvämningar på grund av den globala uppvärmningen är en realitet att planera för.

Börje Sandén 2017-04-16

I studierna kring vår tidigaste lokala historia börjar vi nu dra nytta av naturvetenskapliga iakttagelser och upptäckter för att lösa ett historiskt problem

Av Börje Sandén   Texten reviderad 2017-06-18

På grund av kommunens centrala läge vid vårt lands tidiga samhällsorganisation har vissa delar av vår lokalhistoria också blivit Sveriges historia. Lokalhistoriska studier blir ofta tvärvetenskaplig forskning över ganska vida fält.

Den nu föreliggande artikeln är ett led i en beskrivning och tolkning av ett synnerligen komplicerat forskningsläge. Den är också en sammanfattning av ett antal föreläsningar, studiebesök och samtal med experter. De är inte de sista i den pågående forskningen.

För att **nyttillkomna läsare** skall kunna hänga med görs här nedan ett försök till sammanfattning. Grundmaterialet finns redan publicerat på hemsidans öppningssida med ingångar i vänstra spalten. Du får dem som länkar längre fram i denna artikel

Att forskningsläget är komplicerat förstår man när det har blivit så att vi i Upplands-Bro beskriver vår tidigaste historia med exakt samma källskrifter som svensk forskning har använt i flera hundra år för att beskriva Stockholms äldsta historia. Väl att märka! Dagens historiker av facket använder inte längre dessa skrifter. Men traditionen är stark. Och på internet lever den vidare, till och med blomstrar upp på nytt. Det finns det färskare exempel på.

Ett antal texter författade på Island under 1200-talet är intressanta källor för vårt lands äldsta historia. Några av dem beskriver delar av [kommunen Upplands-Bro](#). De berättar om personer, händelser och platser omkring år 1000 e.Kr.

Från 1920-talet och ända in på 1980-talet hade våra historiker börjat ändra på angivna väderstreck i såväl isländska texter som i den enda latinska text som behandlar vår historia kring år 1000.

Man menade att väderstrecken inte stämde med verkligheten. Lauritz Weibull beslöt att göra en [grundlig analys](#) om orsaken och sammanfattade sina iakttagelser i ”De gamle nordbornas väderstrecksbegrepp” i tidskriften Scandia år 1928. ([Läs Börje Sandéns kommentar](#))

Weibull kom att få ett dominerande inflytande på den svenska historiska forskningen under lång tid. Det förstod jag efter ett flertal mail-kontakter med Tore Nyberg under åren 2011-14. Denne var ansvarig för väderstreck-problematiken vid nyöversättningen av Adam av Bremens beskrivning av Norden från samma tidsperiod som de isländska texterna. När jag läste Nybergs kommentarer insåg jag att det inte alls var några fel på Adams väderstreck - under förutsättning att man läste dem relativt från den plats i berättelsen där de angavs. Med andra ord - man skall läsa dem så som man gjorde innan kartor började användas. Man använde vägbeskrivningar dvs. listor med orter och naturfenomen angivna i den ordning de framträder.

Nyberg förklarade spontant att jag var den första som ”efter 27 år” uppmärksammat misstaget. Man t.o.m. testade Weibulls nya möjlighet genom att vrida väderstrecken 90

grader för att kunna förklara att "Baltiska havet" inte gick i väst-östlig riktning utan i nord-sydlig!! Det Baltiska havet (*med 1700-talets stavning*) var nämligen ett bälte av färdvägar från Norden längs ryska floder till Svarta / Kaspiska haven. Den manövern gjorde att de, i gamla skrifter mångomtalade Ripheiska bergen, i själva verket var Skandinaviska bergskedjan!http://www.ukforsk.se/utställning/Stocksunden2017_s3-10.pdf

Det var alltså fritt fram att ändra på väderstrecken. Detta drabbade också platsen för Svitjod. Det står i texten att Svitjod är landet på bägge sidorna om vattendraget Skarven, som än idag börjar vid det som i sagan kallas Stocksunden, nu Almarestäket. Skarven går norrut till Uppsala. När man på havet närmar sig Svitjod skall man vika av mot öster och färdas framför Svitjod tills man kommer till Stocksunden. Obs Mälaren var då inte en insjö. Den var en del av havet, så även sundet vid Södertälje.

I ett bokverk i 2 band om Stockholms historia från 1981 ser man den nya tankegången.

År 1981 Början av meningen: "Kung Olav seglade sedan **längs Svitjods östkust**"

År **1007** Början av meningen: "Kung Olav seglade sedan **österut framför Svitjod**"

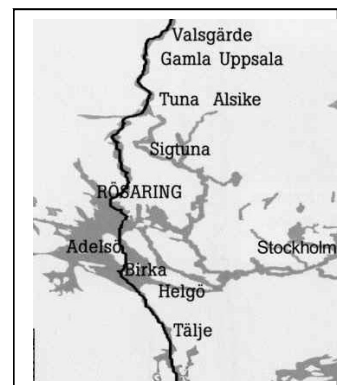
År 1981 senare delen av meningen: "gick han in i **Lögen/Mälaren**"

År **1007**:senare delen av meningen "gick han in i **Lagen/Skarven**"

År 1981 Olav befann sig i **Mälaren**

År **1007** Olav befann sig i **Skarven**

Man började därefter beskriva Svitjod såsom landet på bägge sidorna om Mälaren, trots att det i texterna står att det är området på bägge sidorna av vattendraget Skarven som heter Svitjod.

Läsare av vår 30-åriga svit av Nyhetsbrev torde vid det här laget vara väl medvetna om att Weibulls tes om vridning av väderstrecken skapat oreda vid tolkningen av såväl isländska texter som en samtida latinsk text. På vår hemsida finns kortare och längre artiklar som visar att de tidigare tolkningarna åter är aktuella.

Nuvarande historiker ignorerar Weibulls forskning och idéer genom att inte tillämpa dem i deras egen forskning,

Men ingen officiell forskning har återfört tolkningen av de isländska texterna till dem som gällde före ändringen.

* När den "officiella" tolkningen av de isländska texterna berättar om den norska vikingen Olav Haraldson, så skulle han befina sig på platsen för dagens **Stockholm**.

* När forskarna på 17-1800-talen tolkade de isländska texterna befann sig Olav i Svitjod, som var vikingatidens benämning på det som så småningom skulle utökas betydligt och bli Sverige. Upplands-Bros Mälärstrand är i själva verket det

ursprungliga Svitjods södra kust mot havet. Detta skulle komma att lokalt få en stor betydelse, vilket du kan läsa om i [En ”skeppbro” vid porten till Svitjod](#).

Tron på de felaktiga väderstreck i texterna tycks emellertid leva kvar hos arkeologer och hos den historieintresserade allmänheten, som förra våren fick höra en livfull redogörelse i Vetenskapsradion om hur den norska vikingakungen Olav Haraldson lyckades fly ut ur Svitjod genom att vid ett smalt näs på platsen för Slussen gräva sig ut till havet.

Studierna visar i ett antal artiklar, att Olav aldrig haft något att göra med Stockholm. De visar också att Norrström inte var det Stocksund som är omnämnt i två isländska sagor. I sagorna om den nyss nämnda kung Olav och kung Agne, beskriven i den flera hundra år äldre Ynglingasagan, talas det om de två Stocksunden, nu Stäketsundet och det igenlagda Ryssgravssundet.

Genom att vrida på några väderstreck kunde man således i mitten av 1900-talet förlägga en välkänd historisk händelse till den blivande platsen för Stockholm. Med den ny-gamla tolkningen var Olav aldrig i Stockholm. Han var vid mälarfjärden Skarven, som fortfarande har sitt utlopp i Mälaren. Precis som det står i sagan.

I dag heter platsen Almare Stäket. I bägge sagorna berättas om *Stocksunden, ett större och ett mindre*. Sunden finns ännu idag vid Skarvens utlopp i Mälaren, som då var en del av Östersjön och skulle så förbli i ytterligare ca 250 år. De nämnda sunden ligger 2,5 mil nordväst om Stockholm vid nuvarande Almare-Stäket och den s.k. Ryssgraven.

Till saken hör i allra högsta grad att ”Stockholms skärgård” på den tiden gick ända fram till Uppsala. Se kartan, som visar att Uppsala låg i samma skärgård som Stockholm. Trots att kartan ritades 500 år efter Olavs besök så uppfattade de havsfarande handelsmännen Mälaronrådet som en ”Upplands skärgård”.

Vi vet nu att det vid tiden för Olavs besök i Svitjod fanns minst fem sund genom vilka man kunde ta sig in i den del av havet som i dag är *insjön* Mälaren. Den vanligast använda källskriften är Snorre Sturlasons version av Olavs besök i nuvarande Mälaronrådet, den s.k. Heimskringla. Där finns berättelsen att Olav skulle ha grävt sig genom ett smalt näs, där nu Slussen ligger, för att komma ut på havet.

I det stora 10-bandsverket om Sverige historia, som utkom på 1960-talet väljer man att i ett inledningskapitel direkt citera ur historieforskaren Erik Gustav Geijers forskning om Svitjod. Där står det att ”det är landet norr om Mälaren som synes vara Svitjod och att Götaland inte skulle ingå i begreppet Svitjod.” Weibulls idé var inte längre aktuell.

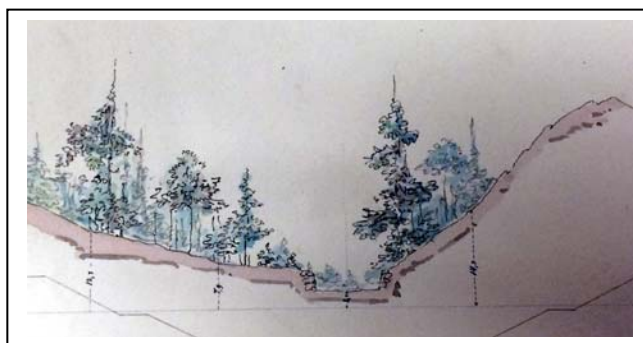
När motsvarande 8-bandsverk utgavs för mindre än tio år sedan berättas om Olav den Helige, men inte i samband med Stockholms historia eftersom *Olav aldrig haft med platsen för Stockholm* att göra.

År 2016 återuppstod de förlegade idéerna på nytt, i och med att en forskargrupp blåste liv i berättelserna om *kung Agne* i Ynglingasagan och om *kung Olavs* plundringståg i Svitjod. Detta skedde i boken "Stockholm före Stockholm" och i ännu högre grad i dess presentation i Vetenskapsradion. I bokens kapitel **Namnet Stockholm** läggs tyngdpunkten på kung Agnes påstådda koppling till platsen Agnefit i Gamla Stan.

Sagan säger emellertid att Agne vid återkomsten från ett plundringståg i Finland "lade till vid **Stocksunden** och slog upp tälten söderut på näset, som då var skogbevuxet". Näset finns kvar vid det mindre av Stocksunden som ännu på 1600-talet var ett seglingsbart sund med öppningsbar vindbro, dock endast vid högvatten. Se bilden från 1690.

Har du kvar i minnet att det aldrig funnits något näs i Söderström, att vare sig gräva sig igenom som Olav skulle ha gjort, eller där man slagit upp några tält, som Agne skulle ha gjort enligt boken "Stockholm före Stockholm".

Det finns ett intressant uttalande att lyfta fram när vi kommit så här långt i vår berättelse om vad som kan ha hänt på platsen. Den person, som ivrigt har framhållit att Olav grävde sig ut med sina tre fartyg genom ett näs, var den mycket berömda arkeologen Birger Nerman, senare också chef för Statens Historiska Museum i Stockholm.

Här ser vi det mindre av Stocksunden, som senare kommit att kallas Ryssgraven. I mitten av 1800-talet förklarade uppsalaprofessorn och skalden Erik Gustaf Geijer att Sturlasons berättelse mycket bättre passar förhållandena vid Stäket "

Minnesvärt i detta sammanhang är Nermans skriftliga reaktion när en geolog berättade för honom att det var öppet vatten i Söderström vid den aktuella tiden. På det svarade då Nerman. "I så fall skulle historien med Agne ha ägt rum vid Almarestäket. Men det är ju omöjligt eftersom sundet låg **där man kom ut på havet.**"

* I en Stockholmsbok – "Handbok för resande" från år 1841 – talas om: "vattenminskningen, eller rättare sagt höjningen av jordskorpan, som man uppmärksammat vid Sveriges kuster." Jag har funnit att handhavandet av Stockholms förhistoria alltför ofta är genomsyrat av opålästa uttalanden.

Lauritz Weibull gjorde – som han *säger* – en *grundlig analys* av väderstrecksfrågan. I en debattartikel för bara några år sedan kan vi läsa att "många av Weibulls forskningsresultat har blivit förbisprungna av senare forskning. Han är mest känd för att ha skapat en medvetenhet om källkritikens centrala roll". Det tycks vara allt.

* här med *kommentar* av Börje Sandén

Ny infallsvinkel för lösningen av problemet med ändring av väderstrecken i gamla texter

Här kommer nu att presenteras en infallsvinkel, som gör att vi inte behöver blanda in texternas väderstreck för att kunna bestämma **platsen för Stocksunden**. I såväl grundtexten som i de många tolkningsvariationerna av Olav den Heliges saga får vi veta att det var forsande vatten där Olav kom ut på havet. Det var också vid Stocksunden som kung Agne blivit mördad flera hundra år tidigare. Det är **dessa två sagor** som är aktuella fast i annat syfte.

Eftersom den här artikeln är avsedd även för dem som inte får våra nyhetsbrev i pappersform och kanske inte läst våra föreläsningar med kartor och bilder från hemsidan, så lämnas längre fram ett antal länkar till artiklar på hemsidan där vårt nytänkande successivt presenterats.

Vi har i det föregående konstaterat att alla texter avslutas med att Olav lyckats att med sina fartyg ta sig **ut på havet vid en fors**.

Vi kan nu hitta den platsen utan att laborera med ändrade väderstreck och motstridiga resonemang.. Vi måste då gå utanför de historiska texterna och vända blicken mot geologi och hydrologi. Jag fick löfte om ett sammanträffande med Jan Risberg vid geofysiska institutionen vid Stockholms universitet. Han bekräftade att man mycket väl känner till ständigt återkommande stora utflöden vid mälarfjärden Skarvens utlopp i Mälaren, särskilt vid islossningen på vårarna.

Jag visade att det inte bara var vattendragen norr och väster om Skarven som lämnade sitt överskottsvatten till Mälaren (*på Olavs tid till havet!*). Även sjöarna Fysingen och Vallentunasjön öster om Skarven bidrog med sina tillflöden till väldigt höga vattenflöden. Se den stora kartan längre fram.

SMHI – Statens meteorologiska och hydrologiska institut - framhåller att vattennivån i Skarven har kunnat stiga upp emot 2 meter över havet under 17-18-talen, vilket framhållits på UKF:s hemsida. Vid ett skyfall liknande det i Tyskland/Polen 1997 skulle Mälaren stiga nästan enda upp till Kungsängens kyrka enligt kommunens förfrågan hos SMHI. Skyfallet var det västa i Europa under 1900-talet.

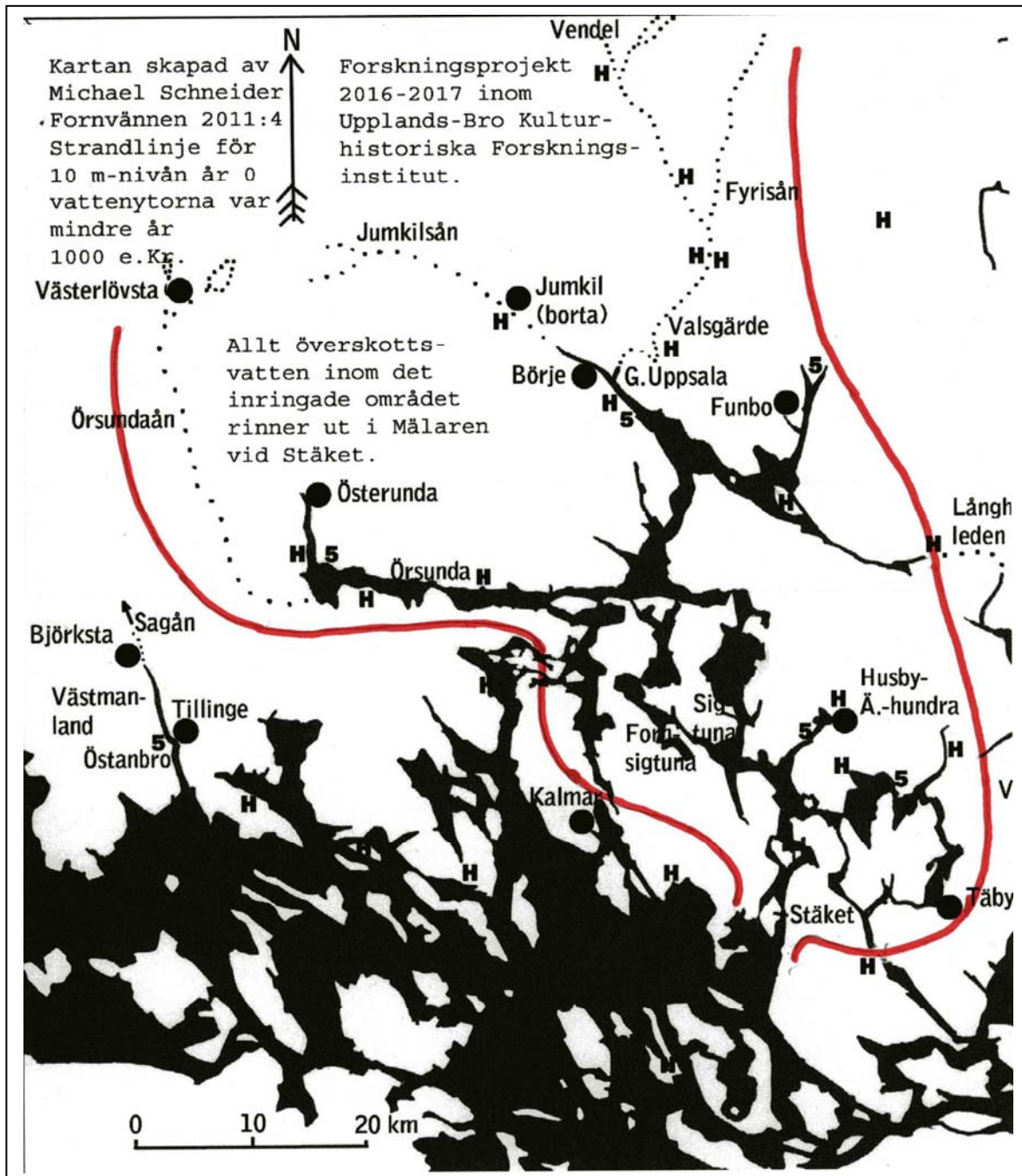
De aktuella texterna med kartor och bilder från föreläsningar och exkursioner ligger åtkomliga på öppnings-sidan i vår hemsida <http://www.ukforsk.se> under rubrikerna: **Exkursioner** och **Artiklar**.

Hur kan naturen då och då skapa extremt stora översvämningar?

Här i Uppland är den topografiska utformningen, dvs landskapets geologiska och geografiska beskaffenhet unik på ett mycket speciellt sätt: Vid landhöjningen ”växte öarna i den uppländska skärgården samman” och undervattenströsklar uppstod på ett så finurligt sätt att de råkade skapa ett sammanhängande system av fjärdar som alla fått ett gemensamt utlopp via **bottentröskeln i sundet vid Almare Stäket** dvs det större av sagornas **Stocksunden**. Vi talar nu om **hydrologi, bokstaven 'H' i SMHI**.

Lägg märke till att **pluralformen** ”Stocksunden” används i grundtexterna till de två isländska berättelserna, som tidsmässigt är åtskilda med flera hundra år.

Stockholmsforskarna hade tagit för givet att det bara fanns ett Stocksund, nämligen Norrström. Namnet Stockholm ansåg man vara ett naturligt namn på holmen vid detta Stocksund när sagan blev känd på 1600-talet, då det strömmande vattnet i Norrström rann ut i havet.

[Länk till en mer detaljerad karta](#)

Sjösystemet omfattar de vattendrag som är inringade på kartan. Vi ser att allt överskottsvatten tar sig ut ur vattensystemet vid Stäket. Lagg särskilt märke till att även överskottsvattnet i Vallentunasjön vid Täby rinner ut i Mälaren via Skarven. Detta trots att en sjösänkning av sjön på nästan en meter gjordes i slutet av 1800-talet. Vi finner samma företeelse **beskriven i de isländska texterna**. Högst märkligt!

En 800-årig välkänd text kände till undervattenströskeln vid Stäket:

”Då det regnar mycket och töar, faller vattnet så häftigt, att det är fors i sundet och Skarven stiger så mycket upp på landen, att det är stor översvämning. I hela Svitjod faller vart rinnande vatten ut i Skarven, och från denna går ut till havet endast en mynning, som är så smal, att mången å är bredare”.

År 1008 var det ännu ingen fors i Norrström. ”Gamla stan” var en ö bland andra långt ute i Upplands skärgård.

Det var således vid Stocksunden som det var fors. Vid det större av dem är det fortfarande varje vår stark ström. Vid extrema högvatten flödade vattnet ut i havet även vid det mindre sundet, Lilla Stäket. Vid tidpunkten för kung Olavs besök var dock vårfloden inte tillräckligt hög för helt fri passage. Men det gick att ta sig ut på äkta vikingatida manér. Se sagans text här nedan.

Så här beskrivs situationen i sagan våren 1008 för de tre fartygen som hade övervintrat i den västra grenen av Skarven.

”Konung Olof lät då alla skeppen lägga styrena ur lag och hissa seglen i topp, det var blåsande vind, de styrde med årorna, skeppen gingo med fart ut över grundet och kommo alla hela i havet.”

Observera att texten är hämtad ur Heimskringla, som i annat sammanhang säger att besättningarna grävde sig ut, vilket de i själva verket aldrig gjort, eftersom det inte fanns någon landremsa att gräva i. Orsaken till Sturlasons tvetalan har man förklarat med att han kan ha fått upplysningar om viss grad av strömmande vatten i Norrström vid sitt besök i Västergötland år 1219, således 200 år efter det att Olav varit här. Sturlason har aldrig själv besökt Stocksunden. Det är en konstruktion i efterhand när han säger att Olav grävde sig ut.

På de kartor vi tagit fram över det mindre av Stocksunden finns också broar inritade. Bilden med bron är från 1690. Vi har både äldre och yngre kartor med broar. Det mindre sundet har dessutom olika namn genom tiderna som Bakstäket, Hinderstäket och Lilla Stäkes Broon. Sveriges första riksantikvarie Aschaneus från tidigt 1600-talet berättar om en öppningsbar vindbro.

Märkligt att ingen sentida historieskrivare har uppmärksammat det mindre av Stocksunden. Platsen var välkänd eftersom landsvägstrafiken var mycket viktig. Det var här som stora ”landsvägen” mellan Bergslagen och Stockholm gick fram. Aschaneus var väl underrättad om våra lokala förhållanden eftersom han var uppvuxen i Aske by i Upplands-Bro. Han ägde föräldrahemmet under större delen av sitt liv.

Av textens formulering kan man förstå att svenskarna bara hade en mindre bevakningsstyrka vid den just då ej seglingsbara 100-meter-sträckan, där senare Ryssgraven anlades.

En märklig passus i den isländska texten följer här; märklig på två framträdande sätt.

”Skarven är ett övermåttan stort vatten som breder ut sig kretsformigt inåt landet.”

* Hur kunde en isländsk författare för 800 år sedan så väl känna till de nyss beskrivna geologiska och hydrologiska egenheterna i ett så avlägset liggande land? Visst är det ett ”övermåttan stort vatten” som jag ringat in på den stora kartan. Det omfattar ju närapå halva Uppland!

* Hur kunde islänningen veta, att om man seglade in vid Stocksunden så måste man också ta sig ut på samma ställe? Visst måste detta stora vatten kunna beskrivas som ”kretsformigt inåt landet”. Det är ju helt riktigt. Varför har forskarna inte godtagit textens formulering?

* Ursprungstextens ord för ’kretsformigt’ är ”en kringlut ilandet”. Det är svårt att veta vilken värdering man lade i uttrycket när texten skapades men översättarens förslag ’kretsformigt’ verkar rimma bra med den aktuella situationen.

En för oss anonym islänning kände alltså till de seglationsmöjligheter som svenska historiker i vår tid inte tycks ha haft en aning om. Nu närmar vi oss pudelns kärna.

Ovanstående citat är nämligen hämtat från den s.k. *Legendariska* sagan. Den har historiska skribenter inte velat befatta sig med eftersom det där med ”övermåttan stort och kretsformigt” måste känts helt orimligt. Jag har dock hittat **en indirekt hänvisning** till saken hos en mycket framträdande forskare med namnet Nils Ahnlund. Denne har inte inför läsarna offentligt velat utnyttja det orimliga uttrycket när han hänvisar till den s.k. Legendariska Olavssagan, ”som också genom sitt innehåll gör skäl för namnet” säger han. Det skulle alltså bara vara en ’legend’ utan historiskt värde. Jag bedömde länge saken på samma sätt, men ändrade mig när jag funnit att uppgifterna om vattenföringen i Svitjod var ett känt faktum redan när sagan skrevs för 800 år sedan!

Nils Ahnlund gör i sin stora bok om ”Stockholm före Gustav Vasa” en mycket värdefull genomgång av nära nog alla aspekter som genom tiderna framkommit för tiden omkring år 1000. ”Vad skall då anses som historiskt av allt detta?” Hans svar är: ”Det enda man med någon grad av säkerhet vågar säga om unge Olav Haraldsons vikingafärd är att den synbarligen berört Södertörns kuster”.

Det märkliga uttalandet om ’kretsformigt inåt landet’ har svenska forskare uppenbarligen avfärdat som oseriöst. I själva verket har sagaförfattaren på Island känt till att, om man tagit sig in i Skarven, så måste man också ta sig ut igen på samma ställe. Det där med kretsformigt och övermåttan stort vatten har uttolkarna troligen betraktat som fantasi. Men det blir sanning, när man söker svaret hos naturvetenskapen.

Jag skulle gärna se att någon nutida historiker tar sig an de problem som diskuteras i denna artikel.

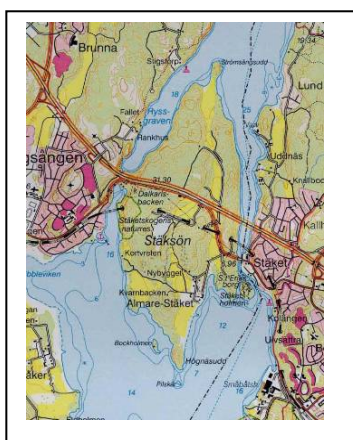
I mina lokalhistoriska studier anser jag nu att det går att **oberoende av väderstrecken** i de isländska texterna bestämma platsen för de två sagokungarnas ”äventyr” i vår kommun. Nu får arkeologin, geologin och den nya kunskapen om ”geologin under vattenytan” dvs hydrologin, bestämma platsen för den ständigt återkommande forsbildning som naturen skapat och som historien så många gånger har lämnat vittnesbörd om. Platsen är den smala passagen vid gamla Stäketbron.

Det har aldrig funnits något sund där Olav skulle ha **grävt** sig ut. Det vet vi nu och det visste också [Erik Gustav Geijer](#) i första hälften av 1800-talet. Han säger att man vid reparation av Polhemsslussen konstaterat att det varit öppet vatten hela tiden vid Söderström samt att "Sturlasons berättelser motsvarar med ändring av ett par bokstäver mycket bättre förhållandena vid Norra Stäket". Läs hela Geijer inlägg i debatten i länken under hans namn här ovan.

Det är Snorre Sturlason som vid sin sammanställning av kungasagor i den s.k. Heimskringla kraftigt reducerat texten jämfört med hans tidigare författade Stora saga om Olav den Helige. Han hade under mellantiden besökt Sverige (*Västergötland*) 200 år efter Olavs besök, och han kan då ha fått upplysning om att det var strömmande vatten vid platsen för Stockholm. I Heimskringla lägger han då till det där om utgrävningen.

Redan 1700-talsförfattaren Sven Lagerbring säger att det är helt otänkbart att Olav skulle ha kunna gräva sig ut inför ögonen på den svenska hären som påstod skulle på ha varit placerad där. Om en utgrävning gjorts måste den ha ägt rum någon annans stans.

Problemet uppstod när en dominerande grupp historiker och arkeologer insåg att de inte kunde nonchalera den ursprungliga grundtexten i dess transkriberade översättning bokstav för bokstav. Där står i det Kungl. Bibliotekets handskrivna text att väster om det sund Olav seglade in genom låg det en kastal (mindre borganläggning) och öster om sundet stod en svenska mannahären.

lið. þa for Olafur konungr ut til Stocesunda oc comz þar eigi ut. kastali var fire yestan sundit. enn her mannz fire austan. en þeir spurþo

_ Väster om det större sundet - och till höger i bilden av Stäksön - låg en kastal på vars plats biskopsborgen skulle byggas 500 år senare
_ Mannahären stod öster om sundet, dvs på Järfällasidan. Tolkarna av texten har då tvingats vrida på textens väderstreck och placera hären på stadsholmen – kvarteren längst i söder, som då stod under vatten – således på samma plats som grävningen.

Några avslutande reflektioner – i väntan på kommande reaktioner

Heimskringla – några reflektioner

Varför framhålls Heimskringla som den säkraste källan?

Det sker i praktiskt taget alla skribenters tolkningar.

- _ Vi vet ju att en utgrävning kräver att det finns en landremsa att gräva i.
- _ Vi vet att stadsholmen var mindre omkring år 1000 jämfört med när Olav var här
- _ Sven Lagerbring (1769) gör sig lustig över att man kunde tro att tre stora havsgående norska vikingaskepp skulle kunna gräva sig ut mitt framför den svenska hären som påstods stå på stadsholmen bara några hundratal meter från grävplatsen.

Stocksunden – Stocksund

- _ Varför har ingen reagerat på pluralformen av namnet?
- _ Hur motiverar man texternas påpekande att sundet är smalare än mången å
- _ Hur kan forskare ha missat de många namnen och kartorna över det mindre sundet?

Isländska sagor har sin grund i skaldestycken

Skaldestycken – s.k. Kväden – är den verkliga grunden för innehållet i de isländska sagorna. I kungarnas följen fanns alltid skalder som förevigade kungarnas göranden och låtanden på rimmade verser, som var lätta att hålla i minnet. De låg ju då på tungan och inte i minnet, vilket borde vara till fromma för sanningshalten i prosaberättelserna. Jämför med nutidens rappare.

De isländska texter som använts i den här studien har långt senare blivit överförda till prosa. Det har varit möjligt att bygga upp ett mer säkert händelseförlopp med hjälp av skaldestyckena.

Intressant problem att lösa kring kung Agne.

Forskarna har haft att ta ställning till platsen för hans läger vid Stocksunden.

Även i diskussionen om kung Agne stöter man på olika lösningar beroende på vilka källor man valt. De forskare som har hållit sig till Heimskringla har valt den källa som säger att Agne mördades på en plats som låg på ”östra sidan av Tören väster om Stocksund” Helt naturligt eftersom Stockholm ligger närmare ett ’eventuellt’ Tören.

Eftersom min källa är Hans Hildebrands version från 1869 så finns det en viktig fotnot
¹⁾ *Namnen Agnefit och Stocksund samt den närmare bestämningen af lägret vid Tören, förekomma icke i Tjodulfs vers; hvarifrån Snorre fått dem, vet man icke. Tören finnes ännu bevaradt i namnet Södertörn.*

Fotnoten visar att Snorre Sturlason fått sin kunskap från ett skaldestycke av Tjodulf, som inte nämnt vare sig Stocksund eller Agnefit och inte heller angivit kung Agnes lägerplats vid Tören. Varifrån Sturlasson fått dess upplysningar vet man inte säger Hildebrand. Däremot vet man att en annan av kung Olavs skalder med namnet Ottar Svarte har berätta om ”Svitjods näs”.

Vi går nu att närmare studera vad som händer när naturvetenskapen kopplas in.

Länk till kompletterande texter - [Klicka här](#)